

STARA AMERIKA

Ameriški staroselci oziroma Indijanci je naziv za vsa plemena, ki so poseljevala Ameriko pred prihodom evropejcev. Resnični odkritelji Amerike so bili nomadi- lovci na mamute, ki so prihajali z mejnih območij Evrazije, saj so tja prišli prek zamrznjene Beringove ožine (80km pas med Ameriko in Azijo) med leti 30000 in 40000 pred n. št. Okoli leta 10000 p.n.š se podnebje otopli in takrat Beringovo ožino spet preplavi voda.

Priseljeno lovsko prebivalstvo se je zaradi obilja hrane in prostora, začelo sestavljati v plemena, ki so se razlikovala po jeziku, kulturi, verovanju in znanju. Plemena so med seboj bila krvave bitke zgolj zaradi »preventive« in skrbi za porazdelitev dela med podložna plemena. (Pablo Neruda)

Med najbolj razvita indijanska ljudstva, ki so uspela doseči visoko razvitost štejemo Olmeke, Tolteke, Maje in Azteke iz Mehike ter Inke iz Peruja. Danes so mnogi pripadniki teh kultur naseljeni po rezervatih, posebno v Kanadi, Združenih državah Amerike in v Braziliji.

AZTEKI

Azteki so bili nomadski ljudstvo, ki je živel na robu Srednje Amerike. V 13. stoletju so se po letih iskanja primerne kraja za svoje mesto, ki naj bi bilo prerokbi boga vojne tam, kjer zagledajo beloglavega orla, ki sedi na kaktusu in je kačo, naselili v Mehiki in mesto poimenovali Tenochtitlan. S kasnejšimi vojnimi osvajanji so zavzeli mesto, ki je na jugu segalo do ozemlja Majeve. Kasneje so Azteki izumrli zaradi prihoda Špancev.

Azteki so najbolj znani po žrtvovanju ljudi svojim bogovom (politeizem). Njihov vrhovni bog je bil bog Sonca. Verjeli so, da njihov bog sonca vsak dan potuje čez nebo, ponoči pa se vrne v podzemlje. Če ne bi žrtvovali ljudi, bi sonce prenehalo sijati in svet bi se pogreznil v temo.

Osnovna hrana Aztekov je bila koruza. Ostala hrana so bile ribe, rakci in črvi. Za starejše Azteke je bilo značilno da so bili bolj spoštovani in so imeli pravico piti alkoholne pijače.

Gospodarski temelj Azteške države je bilo poljedelstvo: namakanje, izsuševanje; koruza, fižol, kakav in bombaž ter tkalstvo.

Poznali so slikopis, koledar, razvili so umetnost, rezbarstvo, kamnoseštvo, arhitekturo. Gradili so predvsem palače in piramide, ki so jih porisovali s stensko poslikavo. Izdelovali so kipe ter nakit.

Družba je bila razredno razslojena (izvajali so tudi suženjstvo) in je bila zasnovana na družinskem sorodstvu in prijateljstvu.

MAJI

Ozemlje, na katerem so živali Maji je zajemalo Gvatemalo, Honduras ter polotok Jukatan.

Majevska mesta so bila postavljena globoko v džunglo, na nedostopne kraje do kamor ne vodi nobena cesta, zato obstaja hipoteza, da predniki Majev prihajajo iz Vesolja. Hipotezo potrjuje tudi to, da Maji niso poznali kolesa in so za prevoz težkih kamnov za izgradnjo svojih piramid poznali lažji, nam nepoznan način prevoza.

Dosegli so velike uspehe v astronomiji in matematiki. Izračunali so trajanje leta na Veneri, poznali pa so tudi Marsovo leto in sestavili tabelo sončnih mrkov, ki so jo uvedli kot dvojni koledar, tako da so jih lahko tudi napovedali. Izračunali so natančno dolžino leta, čeprav niso uvedli prestopnega leta. Poleg astronomije so bili tudi genialni matematiki, saj so iznašli ničlo. Poznali so tudi »veliko konstanto«. Maji so poznali hieroglifsko pisavo.

Temelj gospodarstva je bilo poljedelstvo, na izkrčenih čistinah so gojili koruzo, fižil, papriko, buče in manioko. Niso imeli udomačenih živali.

Maji so imeli veliko bogov, za katere so se žrtvovali. Najpomembnejši so bili tisti na nebu, na zemlji in pod njo. Ritualni in obredi, ki jih izvajajo neke vrste šamani, so povezani s cikli narave in vesolja. Cikle so opazovali in opisovali v svojih koledarjih. Verovali so, da obstaja svet pod nami, realen svet in svet v nebesih.

Vse majevsko ozemlje je bilo na gosto poseljeno, vendar ni šlo za prava mesta, temveč prej za središča zbiranja, kjer so stale javne zgradbe: templji, svetišča, observatoriji, tržnice. Prebivalci so živali več kilometrov stran.

Majevsko kulturo so uničili Španci v Jukatanskih vojnah. Ker so Maji pobegnili iz uničenih vasi, njihovih potomcev še vedno živi veliko v Mehiki.

INKI

Inki so pričeli svoj obstoj kot pleme v 12. St. Po ustanovitvi mesta so začeli mirno osvajati in priključevati druga ljudstva pod svoje cesarstvo. V svojem višku je Inkovsko kraljestvo zavzemalo današnji Peru, Bolivijo, Ekvador, dele Čila, Argentine in Kolumbije. Prestolnica je bil mesto Cuzco, do katerega so vodile vse ceste. Njegov poglavar je bil absolutni vladar imenovan Inka.

Niso poznali pisave, verjetno pa je, da so se sporazumevali s pomočjo vzorcev v tekstilu, šteli pa s pomočjo vozlov na vrvicah. Imeli so zelo rezvito tkalstvo- predelovali so lamjo volno in bombaž.

Njihova najpomembnejša umetnost je bila arhitektura. Stavbe so delali iz izklesanih kamnov, ki so se zaradi posebnega načina gradnje tesno prilegali in bili tako zelo stabilni.

Glavna gospodarska panoga je bilo poljedeljstvo: koruza, krompir, koka, bombaž in živinoreja lame. Uporabljali so sistem namakanja in gnojenja. Uporabljali so t.i. terasasto kmetijstvo. Polja so obdelovali ročno.

Inki so imeli razvito kovinarstvo. Orodje ter orožje so izdelovali iz bakra in brona. Tudi operirali so lobanje in okončin z bronastimi orodji.

Častili so Stvarnika sveta in Mater Zemljo, ter Očeta Sonce, ki je bil oče Inkovskih vladarjev.